

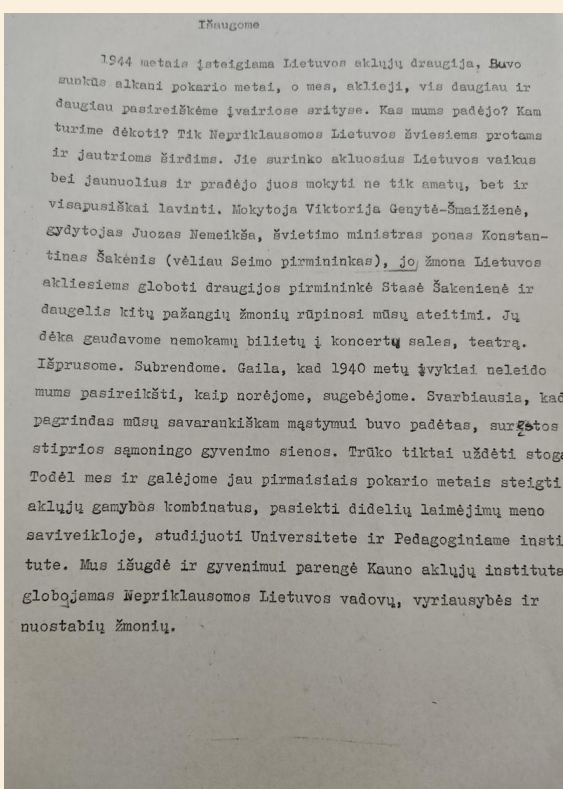
„Eina Audronė su plyta...”

Kaip reljefinės plytelės atkeliavo į Lietuvą – Audronės Jozėnaitės istorija

Slinkite žemyn ↓

Prieš plyteles

01



A. Adomaitis, „Išaugome“, iš „Dešimt pradžių“, 1994

Lietuvos aklųjų ir silpnaregių sąjunga

1944 m. įsteigiama Lietuvos aklųjų draugija (LAD). Ji surinko aklius Lietuvos vaikus ir jaunuolius, mokė juos ne tik amatų, bet ir visapusiškai lavino, o jau pirmaisiais pokario metais įsteigė aklųjų gamybos kombinatų.

1989 m. LAD pervadinama Lietuvos aklųjų ir silpnaregių sąjunga (LASS) – ta pačia organizacija, kuriai vėliau priklausys istorijos herojai **Audronė Jozėnaitė, Leonas Kirkilovskis bei Osvaldas Petrauskas**.

„Mus išugdė ir gyvenimui parengė Kauno aklųjų institutas, globojamas Nepriklausomos Lietuvos vadovų, vyriausybės ir nuostabių žmonių.“

Antanas Adomaitis, „Dešimt pradžių“, 1994

1944 → 1989

LAD tampa LASS



Archyvo nuotrauka



Anksčiau. Archyvo nuotrauka



Skroblų g. šiandien, 2026 m.



J. Šukys, „Nebūtinai lakštingalos“, „Mūsų žodis“, 1984 Nr. 6



LASS biuras, apytiksliai 1990-iejį

Skroblynė

Sovietmečiu aklųjų gamybos kombinatai klesti bei sparčiai plečiasi į kitus didžiuosius Lietuvos miestus, taip pat ir Vilnių. 1964 m. LASS įmonė, dabar „LIREGUS“, įsikuria naujame rajone, dabar vadinamu Skroblyne. Aplink ją pamažu išauga visas rajonas su infrastruktūra: biblioteka, techninės pagalbos centras, buitinės ir kultūrinės paslaugos.

Kodėl čia? Pramoninis rajonas, geležinkelis ir svarbiausi automobilių keliai, reikalingi patogiai išgabenti prekes

Kaimas mieste

Žalias, kaimiškas kampelis mieste: medinės trobelės su šuliniais kiemuose, gaidžių giedojimas rytais, dūmų kvapas iš kaminų. Nijolės Raudeliūnienės duomenimis, gatvės čia dar vadinosi Siuvėjų, Tiesioji. Šaligatviai jau nutiesti, o ieškoma, kaip šį rajoną padaryti patogesnį jo gyventojams.

iki 1964

Skroblynė – dar kaimiškas kampelis

Pagal turėklą ir atmintį

Iki reljefinių plytelių atsiradimo aklieji ir silpnaregiai orientavosi pagal turėklus, gyvatvores, įsimintus posūkius ir palydovų pagalbą. Kelių reikėjo įsiminti žingsnis po žingsnio – ir pasitikėti juo net tada, kai aplinkui viskas keitėsi. Kai kuriose sankryžose jau veikė ir garsiniai šviesoforai, įrengti LASS iniciatyva ir lėšomis – nors jų dar buvo vos keli.

„... kad koks garsas įspėtų: kelias laisvas, eik drąsiai!“

J. Šukys, „Mūsų žodis“, 1984 Nr. 6

Atsiveria sienos

Lietuvai atgavus Nepriklausomybę, atsivėrė sienos. Vakarų šalių neįgaliųjų organizacijos rodo didelį susidomėjimą: kviečiasi į renginius ir konferencijas, dalijasi patirtimi, įtraukia į bendrus projektus. Pirmosios LASS darbo kelionės – į Daniją ir Švediją: dalyvauta įvairių šalių organizacijų kviestuose renginiuose ir konferencijose, pradėti bendri projektai, o kelionių metu užmegzti ryšiai leido labiau įsilieti į tarptautinį bendradarbiavimą – dalyvauta, pavyzdžiui, neįgaliųjų teisių gynimo ir rehabilitacijos klausimų komisijose. Ypač noriai bendradarbiauti linkę anglai ir olandai.

1984

„Mūsų žodis“, 1984 Nr. 6

1991



O. Petrauskas ir L. Kirkilovskis

Trys vyrai ir vertėja

LASS tuo metu vadovavo O. Petrauskas, o Leonas Kirkilovskis buvo gamybininkas – įmonės direktorius. Tačiau kelionės į užsienį nebuvo lengvos.

Bet įsivaizduokite: esi aklas, atvykai į svečią šalį, ir dar nemoki kalbos. Be **Audronės Jozėnaitės**, LASS vertėjos iš ir į anglų kalbą, nė vienas žingsnis užsienyje nebūtų įmanomas.

„...be jos niekaip. Ji buvo „draugijos kareivis“: kartais vykdavo viena ir tokiose kelionėse atstovaudavo visai organizacijai.“

Iš interviu su L. Kirkilovskiu

Kelias, kliūtys ir sprendimas



Leonas Kirkilovskis

„Vėl jos mus pasitinka“

1998 m. Olandijos aklųjų sąjungos kvietimu LASS atstovai – O. Petrauskas, S. Plauška, L. Kirkilovskis ir vertėja Audronė – lankosi Nyderlanduose. Šalia aklųjų gyvenamųjų rajonų jie pastebi reljefines šaligatvio plyteles – dar nematytą naujovę.

„Prisimenu, einu Audronės prisilaikydamas ir klausiu, kaip čia suprast ... priėjom gatvę, perėjom kiton pusėn, vėl jos mus pasitinka.“

L. Kirkilovskis

1998

Nyderlandai

Kelionė pavyzdžio

Grįžę namo LASS ieško, kas Lietuvoje sutiktų gaminti tokias plyteles. Gamintojai atsisako dirbti vien iš nuotraukų – reikia fizinio pavyzdžio.

1999 m. Audronė vėl vyksta į Nyderlandus – šįkart su silpnaregėmis moterimis, mokytis baldų apmušimo amato. Proga pasinaudojama ir dėl plytelės: vietinių aklųjų padedama Audronė nuvyksta į gamyklą ir nusiperka reljefinės plytelės pavyzdį.



Audronė Jozėnaitė

Audronė rankiniame bagaže, prie kojų, **pargabena** reljefinę plytelę. Muitinėje neįprastas krovinys – apie 15 kg – sulaukia daug dėmesio: bagažas peršviečiamas, pokalbis užsitęsia. Iš oro uosto Audronė skambina vyrui: ateik, pasiimk lagaminą arba plytą. Jis juokiasi, manydamas, kad ji juokauja. Bendradarbiai dar ilgai ją erzina:

„Taip ir matom — eina Audronė su plyta.“

L. Kirkilovskis

1999

Nyderlandai · baldų apmušimo mokymai

15 kg

krovinio svoris muitinėje

gelsvas banguotas reljefas



įprasta betoninė plytelė

Sprendimas

Lietuvoje, UAB „Lietas marmuras“, gavusi pavyzdį, noriai ima darbo, bet susiduria su kliūtimi: dangai reikia idealiai sauso betono, o plytelės atvežtos tiesiai iš po sniego. Mėnesį jos džiovinamos kameroje, sėkmė neaiški.

Galiausiai randamas sprendimas: įprastą betoninę plytelę padengti gelsvu banguotu reljefu vietoj brangaus plastiko. Pirmoji partija vis tiek kainuoja nepigiai – juk tai vienetinis užsakymas.

1 mėn.

džiovinimas kameroje

betonas

vietoj brangaus plastiko

11



A. Jozėnaitė ir svečiai iš Olandijos, prisidėję prie plytelės kelionės į Lietuvą

12

Be lazdelės, kojomis – skersai ✓

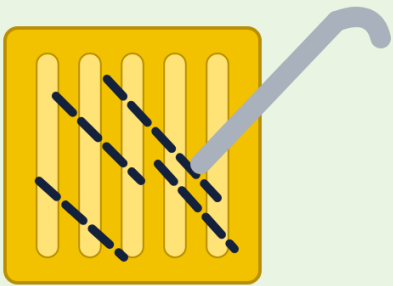


Su lazdele – išilgai ✓



rodyklė – ėjimo kryptis

13



laužtuvas žeidžia reljefą

14



15



Reljefinė plytelių juosta šaligatvyje šiandien

„Saulės takas“

1999 m. gegužę Vilniuje paklojamos pirmosios 120 plytelių – takas, pavadintas „Saulės taku“. Jis veda nuo įmonės į biblioteką ir toliau iki „Mūsų žodžio“ redakcijos bei Vilniaus ir Alytaus apskričių tarybai priklausančio pastato.

Pirmojo maršruto pasirinkimas nebuvo atsitiktinis. L. Kirkilovskio teigimu, buvo svarbu, kad aklašis, išėjęs iš darbo, galėtų tiesiai nueiti į biblioteką – taip vienu taku susijungė gamyba, darbas ir kultūrinis gyvenimas.

120

plytelių iš pradžių

275 m

planuojama iš viso nutiesti

Skersai ar išilgai?

Iš pradžių plytelės paklojamos, kaip reikia, tačiau L. Kirkilovskio iniciatyva paklotos plytelės išardomos ir pertiesiamos **skersai**. Pasirodo, vaikstant be baltosios lazdelės kojomis skersai jaučiama geriau, o su lazdele patogiau, kai plytelės lygiagrečios ėjimo kryptčiai.

Pirmoji žiema

Bendruomenės nuomonės išsiskiria: vieni džiaugiasi aiškiu orientyru, kiti abejoja dėl slidumo, vietos šaligatvio viduryje ir nebaigto įrengimo. Gamintojai dar 1999 m. įspėjo, kad bangelių laužtuvais daužyti negalima. Vėliau, valant sniegą, reljefas vis dėlto nukenčia, o pasnigus takas slidus. Olandijoje tokių žiemų nėra.

Iš bandymo – į normą

Nuo pat pirmininkavimo LASS pradžios O. Petrauskas siekė, kad reljefinės plytelės taptų statybos norma.

2001 m. birželio 14 d. patvirtinamas STR 2.03.01:2001 „Statiniai ir teritorijos. Reikalavimai žmonių su negalia reikmėms“ – pritaikymas žmonėms su negalia tampa privalomas visiems statiniams.

2001

įsakymas Nr. 317, Aplinkos ministerija

Ar matai plyteles?

Reljefinės plytelės tapo statybos norma, tačiau 2008 m. Bankoke Audronė pamato, kaip plačiai taktiliniai paviršiai naudojami ten: „O pas mus dar tik pradžia“. Ginčai dėl prieinamumo nesibaigė – su dizaineriais dėl žymėjimų ir spalvų, o paveldo objektuose, kaip ji prisimena, kai kam pastatas svarbesnis už galimybę juo naudotis.

Kai anūkė paklausė, kokį darbą dirbo močiutė, Audronė paaiškino, kad jos darbas buvo nenuobodus: vienais metais vieni projektai, kitais – kiti. Pokalbis vyko lauke, prie šaligatvio. Tada ji paklausė:

„Ar matai plyteles? Ar žinai, kodėl jos čia tokios? Todėl, kad aš tokių parvežiau.“

Audronė Jozėnaitė

Vienas žmogus, viena plytelė rankiniame bagaže –
ir dabar geltona juosta šaligatvyje yra statybos
norma, privaloma kiekviename naujame pastate.

Fizinės aplinkos pritaikymas – vienas iš kertinių
stulpų siekiant platesnės ir įvairiapusiškesnės
žmonių su negalia įtraukties, galimybių veikti ir
pateikti savo indėlį į visuomenės gerovę.

Šaltiniai: A. Adomaitis, „Dešimt pradžių“, 1994; H. Stukas, „Saulės takas neregiams“, „Mūsų žodis“, 1999
Nr. 6; J. Šukys, „Nebūtinai lakštingalos“, „Mūsų žodis“, 1984 Nr. 6; Lietuvos Respublikos aplinkos ministro
2001-06-14 įsakymas Nr. 317; A. Jozėnaitės ir L. Kirilovskio pokalbiai. Nuotraukos – archyvinės ir
asmeninės, autoriai ir datos tikslinami.